

УДК 338.48:339.1:339.92(477)(438)
JEL F15, L83, O52

О. П. Біланюк

асистент кафедри туризму Львівського національного
університету імені Івана Франка, м. Львів
e-mail: bilanyuk.olha@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2119-863X>

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Досліджено динаміку розвитку туристичного ринку України та Польщі в регіональному розрізі. Здійснено аналіз економічної ефективності діяльності суб'єктів туристичної сфери регіонів України та Польщі за 2017 р., на основі чого поділено регіони на певні групи. Для оцінювання спеціалізації регіонів і воєводств було визначено коефіцієнт локалізації та концентрації. Результати оцінювання локалізації туристичного ринку Львівської та Волинської областей та Підкарпатського і Любелського воєводств за 2012-2017 рр. як регіонів, що є прикордонними, показали, що в досліджуваній період туристичний ринок не мав стабільної динаміки розвитку, оскільки в кожному конкретному досліджуваному регіоні, залежно від періоду, значення показника було як вище одиниці, так і нижче одиниці.

Ключові слова: готельні заклади, засоби розміщення туристів, іноземні туристи, туристичний ринок, туристичні потоки.

Bilanyuk O.P. DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM MARKETS OF UKRAINE AND POLAND: COMPARATIVE ANALYSIS

In the recent decade, the development of tourism sphere at global level has a positive trend. As far as this sphere is related to more than 50 types of economic activity, its development promotes the employment, diversification of national economy, preserving and development of cultural capacity, preserving of natural environment, growth of national economy's innovation level and harmonization of relations with various countries and people. Moreover, tourism is one of the means to implement foreign policy of a country. Therefore, almost all key economy sectors influence the successful development of tourism, which contributes to the relevance of this subject. The paper aims to analyze the activity of regional tourism markets of Ukraine and Poland. The dynamics of tourism market development in Ukraine and Poland across regions is examined. Economic efficiency of touristic entities in Ukrainian and Polish regions in 2017 is analyzed and on this basis, the regions are divided into several groups. In order to estimate the specialization of regions and voivodeships the authors calculated the coefficient of localization and concentration. The estimation of tourism market localization in Lvivska and Volynska oblasts and Podkarpackie and Lubelskie voivodeships in 2012-2017 as the border regions shows that tourism market didn't have the steady development dynamics in the period under research, because the rate was both above and under one in each region depending on the period. The authors prove that efficient development of regional tourism market is impossible without planning, regulation and coordination of actions of entities responsible for its development. It stipulates the need to develop certain tourism activity measures at regional level. The revealed and grouped conditions of regional tourism market development have specific factors that impact the forming of its structure, which includes the system of resources-based, economic, organizational and administrative methods of target-oriented impact.

Keywords: hotel facilities, means of tourists' accommodation, foreign tourists, tourism market, tourists flows.

Постановка проблеми. В останні роки розвиток туристичної сфери на світовому рівні має позитивну тенденцію. Оскільки зазначена сфера пов'язана з діяльністю більш як 50 видів економічної діяльності, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами і народами. Крім того, туризм є одним із засобів реалізації зовнішньої політики держави. На успішний розвиток туризму впливають практично всі ключові сектори економіки, що і розкриває актуальність тематики.

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці розвитку туристичних ринків присвячені праці вітчизняних та іноземних науковців, серед яких: В. Алмашій, С. Водейка, Е. Геберт, В. Герасименко,

Ю. Зінько, В. Кифяк, Є. Кіш, М. Мальська, Ю. Мігущенко, Н. Мікула, Х. Притула, І. Студенніков, С. Устич, І. Школа та ін.

Метою статті є аналіз діяльності регіональних туристичних ринків України та Польщі.

Основні результати дослідження. Через віднесення туристичних послуг до сфери виробництва туристичні ринки України та Польщі протягом тривалого періоду не займали важливого місця в економіці країн. Проте в останні роки спостерігається явне зростання інтересу до туристичних послуг. Причина полягає в тому, що вони відіграють все більшу роль у створенні національного доходу та посиленні міжнародних економічних зв'язків. Все більше уваги приділяється економічним вигодам, які випливають з туристичного руху.

За останні 50 років міжнародний туристичний оборот збільшився у 200 разів. При цьому він зростає набагато швидше, ніж товарообіг. Ще у 1934 р.

Е. Геберт підкреслював важливу роль туризму, стверджуючи, що він сприяє збереженню балансу в міжнародній торгівлі [1].

Туризм сприяє боротьбі з безробіттям, збільшенню доходів у бюджетах регіонів і загальному зростанню економіки. Іноді туризм – єдине джерелом доходу у регіонах. Характерною рисою індустрії туризму є відсутність необхідності великого співфінансування з боку держави. Туризм розглядається також як важливий інструмент для розвитку нових галузей промисловості та ефективної реклами товарів у країні чи регіоні. Крім того, фактор туризму є стабілізатором економіки.

Умовою ефективності туристичної політики є вплив на всі важливі елементи попиту та пропозиції. Правильно проведена туристична політика має забезпечити розвиток туризму на всіх етапах, що впливають на туристичні послуги. Як вважає С. Водейко [2], невід’ємною рисою динамічного впливу держави на туризм є те, що він охоплює всі стадії виробництва і споживання послуг у невиробничій сфері.

Основна мета діяльності суб’єктів туристичної сфери – отримання доходів, а рівень дохідності визначає ефективність цієї діяльності. Сумарні доходи складових туристичної сфери в Україні на 2017 р. склали 90 725 тис. грн, у Польщі – 49 505 тис. злотих. Водночас лише доходи не можуть характеризувати ефективність функціонування

туристичного ринку, оскільки для їх отримання суб’єкти туристичної сфери обов’язково здійснюють певні витрати. Для визначення показника економічної ефективності діяльності суб’єктів туристичної сфери на туристичному ринку розраховуємо відношення величини економічного ефекту (доходів від наданих послуг) до витрат за регіонами України та Польщі (рис. 1, рис. 2).

Результати проведених розрахунків показують, що за економічною ефективністю діяльності суб’єктів туристичної сфери регіони України можна поділити на чотири групи. Найвища економічна ефективність простежується у Львівській області – на 1 грн витрат припадає 3,62 грн доходу, м. Києві – 3,50 грн, Одеській – 3,27 грн, Івано-Франківській – 3,18 грн і Закарпатській областях – 3,11 грн. Таким чином, для суб’єктів туристичної діяльності цих регіонів характерна найвища дохідність у відповідності до понесених ними витрат. До другої групи належать Чернівецька, Київська, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька та Херсонська області, де на 1 грн витрат припадає від 2,10 грн до 3 грн доходу. До третьої групи належить найбільша кількість регіонів, зокрема: Волинська, Тернопільська, Хмельницька, Рівненська, Вінницька, Миколаївська, Полтавська та Чернігівська області. У цих регіонах на 1 грн витрат припадає від 1,10 грн до 2 грн доходу.

Рис. 1. Економічна ефективність діяльності суб’єктів туристичної сфери регіонів України у 2017 р.
 Побудовано автором за даними [3; 4].
 Без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

Рис. 2. Економічна ефективність діяльності суб'єктів туристичної сфери воєводств у 2017 р.

Побудовано автором за даними [5; 6].

До четвертої групи належать регіони з найнижчою економічною ефективністю від туристичної діяльності. Зокрема, сюди входять Сумська обл. (на 1 грн витрат припадає 1 грн доходу), Черкаська обл. (на 1 грн витрат – 0,91 грн доходу), Кіровоградська обл. (на 1 грн витрат – 0,73 грн доходу), Донецька обл. (на 1 грн витрат – 0,26 грн доходу) та Луганська обл. (на 1 грн витрат – 0,07 грн доходу). Отже, розрахунок показує, що у всіх регіонах України дохід від туристичної діяльності покриває витрати, однак рівень співвідношення доходів і витрат у різних регіонах різний.

Що стосується економічної ефективності діяльності суб'єктів туристичної сфери регіонів Польщі, їх можна умовно розділити на три групи. До першої групи належать воєводства з найвищим рівнем дохідності, зокрема: Великопольське (на 1 злотий витрат припадає 3,70 злотих доходу), Нижньосілезьке (на 1 злотий витрат – 3,59 злотих доходу), Мазовецьке (на 1 злотий витрат – 3,23 злотих доходу), Поморське (на 1 злотий витрат – 3,17 злотих доходу) і Малопольське (на 1 злотий витрат – 3,10 злотих доходу). Другу групу складають Любельське, Підкарпатське, Західнопоморське і Сілезьке воєводства, де на 1 злотий витрат припадає від 2,10 до 3 злотих доходу. У третю групу входять всі інші воєводства: Любуське, Куявсько-Поморське, Лодзьке, Підляське, Вармінсько-Мазурське, Опольське та Свентокшиське. Тут на 1 злотий витрат припадає від 1 до 2 злотих доходу.

Варто зауважити, що ні в Україні, ні у Польщі немає регіонів, що входять до четвертої групи – з найнижчим рівнем економічної ефективності діяльності суб'єктів туристичної сфери. Це – свідчення вищого рівня розвитку суб'єктів туристичної діяльності, які можуть приносити

відповідні прибутки їх власникам і водночас сприяти збільшенню туристичної привабливості регіону.

Не менш важливим в оцінюванні спеціалізації регіону є визначення коефіцієнта локалізації та концентрації.

Оцінювання концентрації ґрунтується на відхиленнях часток двох розподілів – за кількістю елементів сукупності (d_j) і обсягом значень ознаки (D_j). Якщо розподіл значень ознаки у сукупності рівномірний, то частки однакові: $d_j = D_j$, відхилення часток свідчать про певну концентрацію. Верхня межа суми відхилень – $\sum |d_j - D_j| = 2$, тому коефіцієнт концентрації обчислюється як половина суми модулів відхилень:

$$K = \frac{1}{2} \sum_{j=1}^m |D_j - d_j| \cdot 100\% \quad (1)$$

Значення коефіцієнта коливаються у межах від нуля (рівномірний розподіл) до одиниці (повна концентрація). Чим більший ступінь концентрації, тим більшим є значення коефіцієнта K [7] (табл. 1, табл. 2).

Відповідно до наших розрахунків значення коефіцієнта концентрації у всіх регіонах України і у всіх воєводствах Польщі максимально наближене до нуля, що свідчить про рівномірний розподіл кількості суб'єктів туристичної діяльності і розміщених у них туристів.

Коефіцієнт локалізації розраховується для кожної j -ї складової сукупності. За рівномірного розподілу всі значення $L_j = 1$. У випадку концентрації значень ознаки в j -й складовій $L_j > 1$, і навпаки (рис. 3, рис. 4).

$$L_j = \frac{D_j}{d_j} \cdot 100\% \quad (2)$$

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Коефіцієнт локалізації дорівнює одиниці у тому випадку, коли частка досліджуваного виду економічної діяльності у регіоні і країні однакова. Це – ознака рівномірного розвитку виду економічної діяльності в регіоні.

У 2017 р. у регіонах України коефіцієнт локалізації був більший за одиницю у Вінницькій, Дніпропетровській, Київській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській і Хмельницькій областях і м. Києві, що свідчить про більший розвиток цієї сфери в цих регіонах, аніж загалом по Україні.

Відповідно до даних 2016 р. деякі області отримали значення більше одиниці (Вінницька,

Київська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська та Хмельницька області), а інші, навпаки, отримали менше одиниці (Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Миколаївська та Чернівецька області). Области, які мають значення більше одиниці, ефективніше використовували суб'єкти туристичної діяльності для надання туристичних послуг, однак не завжди ця ефективність збігається з економічною ефективністю та прибутковістю таких суб'єктів діяльності. Регіони, що вибули у 2017 р., не приділяли значної уваги розвитку та ефективності використання суб'єктів туристичної діяльності, а ті, що ввійшли, навпаки, приділяли більшу увагу для розвитку своїх організацій.

Таблиця 1

Оцінювання концентрації та послуг суб'єктів туристичної діяльності у регіонах України у 2017 р.

Регіони	Кількість суб'єктів туристичної діяльності		Кількість розміщених осіб у суб'єктах туристичної діяльності		$\frac{1}{100} D_j - d_j $
	одиниць	частка, % d_j	осіб	частка, % D_j	
Вінницька обл.	85	2,1	161 649	2,4	0,004
Волинська обл.	131	3,2	124 937	1,9	0,013
Дніпропетровська обл.	228	5,5	422 857	6,3	0,008
Донецька обл.	121	2,9	142 192	2,1	0,008
Житомирська обл.	80	1,9	85 650	1,3	0,007
Закарпатська обл.	250	6,1	313 082	4,7	0,014
Запорізька обл.	374	9,1	319 594	4,8	0,043
Івано-Франківська обл.	274	6,7	340 680	5,1	0,015
Київська обл.	162	3,9	293 519	4,4	0,005
Кіровоградська обл.	46	1,1	58 553	0,9	0,002
Луганська обл.	29	0,7	32 974	0,5	0,002
Львівська обл.	337	8,2	987 866	14,8	0,066
Миколаївська обл.	271	6,6	209 681	3,1	0,034
Одеська обл.	529	12,9	478 104	7,2	0,057
Полтавська обл.	107	2,6	261 530	3,9	0,013
Рівненська обл.	52	1,3	98 798	1,5	0,002
Сумська обл.	52	1,3	58 098	0,9	0,004
Тернопільська обл.	66	1,6	125 262	1,9	0,003
Харківська обл.	175	4,3	292 245	4,4	0,001
Херсонська обл.	225	5,5	161 183	2,4	0,030
Хмельницька обл.	90	2,2	183 297	2,8	0,006
Черкаська обл.	119	2,9	174 712	2,6	0,003
Чернівецька обл.	81	2,0	120 017	1,8	0,002
Чернігівська обл.	49	1,2	59 253	0,9	0,003
м. Київ	182	4,4	1 155 444	17,3	0,129
Всього	4115	100	6 661 177	100	
Коефіцієнт концентрації					0,474

Без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.

Побудовано автором за даними [3; 4].

У тих регіонах України, де коефіцієнт локалізації менший одиниці, недовикористовується ресурсний потенціал суб'єктів туристичної діяльності. Однак, до регіонів з коефіцієнтом локалізації, нижчим за одиницю, увійшли ті регіони, які мають вищий рівень економічної ефективності у розрахунку на 1 грн витрат. Це свідчить про ефективне використання вже наявних у регіонах суб'єктів туристичної діяльності або про більшу туристичну привабливість регіонів. Значення коефіцієнта локалізації туристичних послуг більші одиниці є у таких польських воєводствах: Нижньосілезьке, Куявсько-Поморське, Лодзьке, Малопольське, Мазовецьке, Сілезьке. Це свідчить про більший розвиток туристичної сфери у цих регіонах, аніж у Польщі загалом. Як в Україні, так і у Польщі є

регіони, що у різний період мали різні значення коефіцієнта локалізації – то більше, то менше одиниці. Відповідні переходи характеризуються вдалішим використанням ресурсного потенціалу в той чи інший період, а також колюванням кількості споживачів туристичних послуг, адже кожного року їх показники змінюються. Варто зазначити, що Поморське та Великопольське воєводства у 2017 р. мають коефіцієнт локалізації менший одиниці. Це є свідченням недостатнього використання суб'єктами туристичної діяльності свого потенціалу для надання туристичних послуг, однак, як показав розрахунок економічної ефективності, ці регіони мають високу дохідність у розрахунку на 1 злотий витрат.

Оцінювання концентрації та послуг суб'єктів туристичної діяльності у воєводствах Польщі у 2017 р.

Воєводства	Кількість суб'єктів туристичної діяльності		Кількість розміщених осіб у суб'єктах туристичної діяльності		$\frac{1}{100} D_j - d_j $
	одиниць	частка, % d_j	осіб	частка, %, D_j	
Куявсько-Поморське	406	3,8	1293982	4,05	0,002
Любельське	445	4,2	1026942	3,21	0,010
Любуське	290	2,7	661590	2,07	0,006
Лодзьке	337	3,2	1307739	4,09	0,009
Малопольське	1532	14,3	4901378	15,32	0,010
Мазовецьке	554	5,2	5091968	15,92	0,107
Опольське	168	1,6	421949	1,32	0,003
Підкарпатське	582	5,4	1226038	3,83	0,016
Підляське	259	2,4	666760	2,08	0,003
Поморське	1629	15,3	2863071	8,95	0,063
Сілезьке	645	6,0	2596643	8,12	0,021
Свентокшиське	248	2,3	580281	1,81	0,005
Вармінсько-Мазурське	499	4,7	1262624	3,95	0,007
Великопольське	687	6,4	2006245	6,27	0,002
Західнопоморське	1449	13,6	2759738	8,63	0,049
Всього	10 681	100	31989344	100,00	
Коефіцієнт концентрації					0,329

Побудовано автором за даними [5; 6].

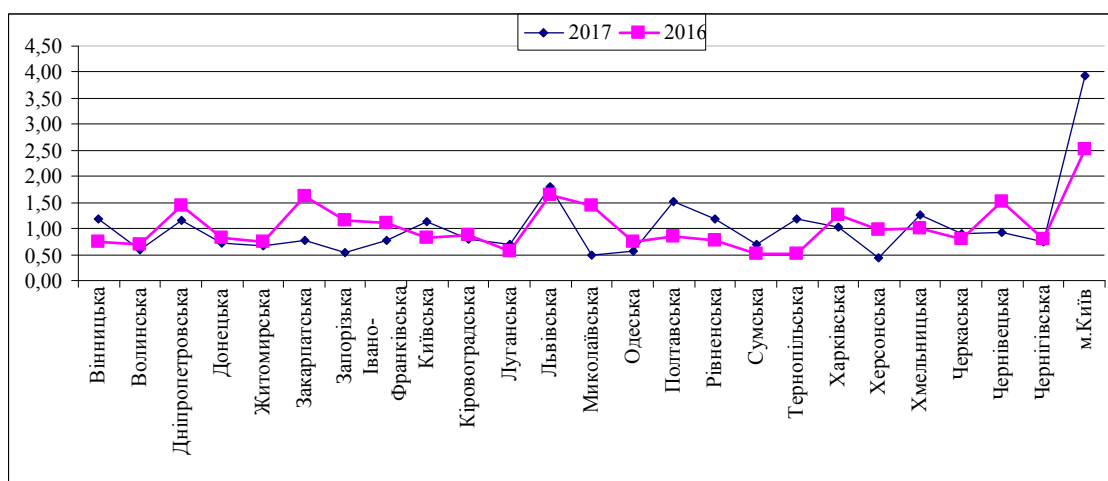

Рис. 3. Оцінювання локалізації туристичного ринку регіонів України у 2016-2017 рр.

Без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини зони проведення АТО.
Побудовано автором за даними [3; 4].

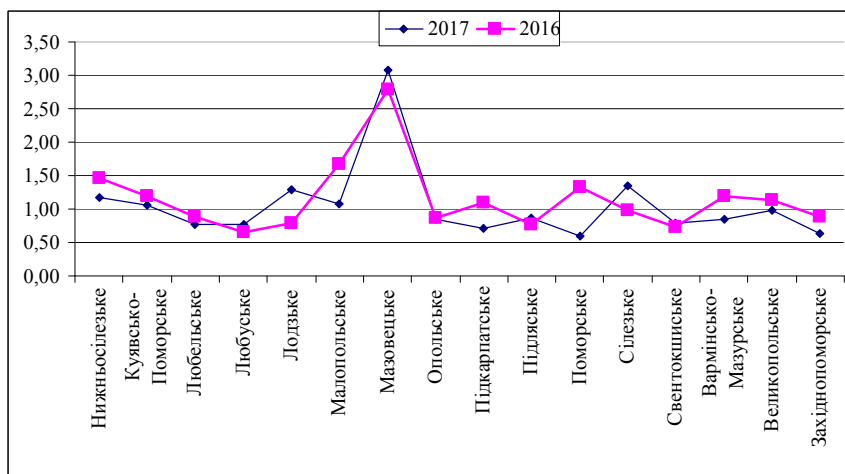

Рис. 4. Оцінювання локалізації туристичного ринку воєводств Польщі у 2016-2017 рр.

Побудовано автором за даними [5; 6].

Досліджуючи транскордонний туристичний ринок, варто зазначити, що у процесі інтеграції та дезінтеграції, що відбуваються між країнами, виникають зміни в соціально-економічній ситуації на місцевому та регіональному рівнях. Значною мірою вони стосуються тих прикордонних регіонів, які мають

схожі соціально-економічні та природно-кліматичні умови ведення бізнесу в туристичній сфері.

За результатами оцінювання локалізації українського та польського туристичних ринків у прикордонних регіонах бачимо, що за період 2010-2017 рр. динаміка ефективності надання послуг мала змінну тенденцію (рис. 5, рис. 6.).

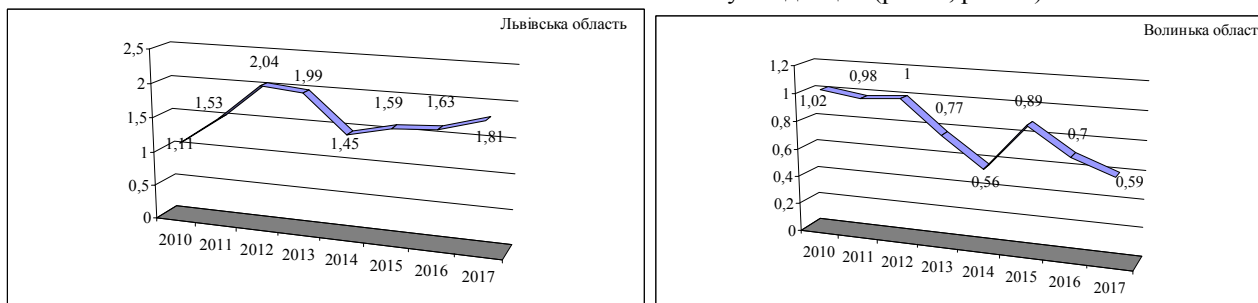

Рис. 5. Оцінювання локалізації туристичного ринку Львівської та Волинської областей у 2010-2017 рр.
Побудовано автором за даними [3; 4].

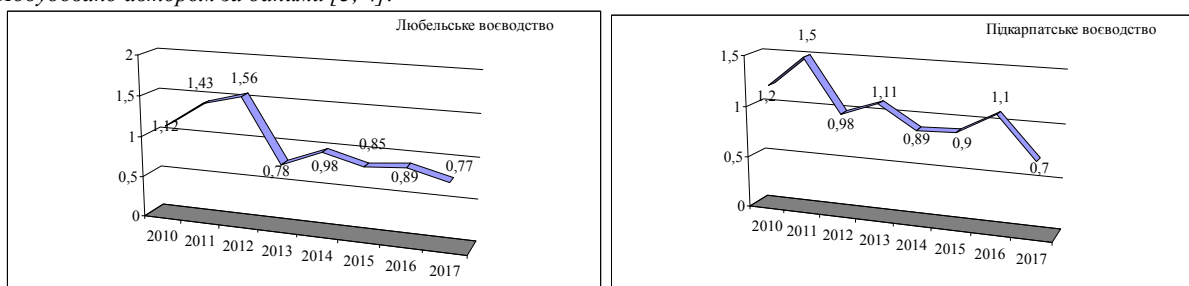

Рис. 6. Оцінювання локалізації туристичного ринку Підкарпатського та Любелського воєводств у 2010-2017 рр.
Побудовано автором за даними [5; 6].

Значення коефіцієнта локалізації у Львівській області впродовж 2010-2017 рр. не було менше одного відсотка, що свідчить про вищий рівень розвитку туризму в регіоні, порівняно з відповідним показником на національному рівні. Порівняно з іншими досліджуваними прикордонними регіонами, туристична сфера Львівській області також є найбільш ефективною. Найвище значення коефіцієнта локалізації зафіксовано у 2012 р., що можна пов'язати з численною кількістю туристів, які прибули до Львова на чемпіонат Європи з футболу.

З 2014 р. у Волинській області досліджуваний показник менший за одиницю, що свідчить про неефективність використання власних внутрішніх ресурсів для збільшення туристичної привабливості регіону.

Результати дослідження свідчать про різні значення коефіцієнта локалізації для Підкарпатського і Любелського воєводств. Вони динамічні, мали значення як вищі, так і нижчі за одиницю. Такі коливання спричинені зміною динаміки кількості відвідувань цих територій туристами і, відповідно, затребуваності суб'єктів туристичної діяльності.

Визначивши коефіцієнт локалізації у чотирьох прикордонних регіонах, бачимо, що найбільш ефективним і розвинутим є туристичний ринок Львівщини. Порівнюючи економічну ефективність прикордонних регіонів, також можна зауважити, що Львівська область має найвищий рівень доходності туристичних послуг – 3,62 грн доходу на 1 грн витрат, тоді як Волинська обл. – 1,75 грн. Натомість Любелське воєводство на 1 злотий витрат має 2,15 злотих доходу, Підкарпатське – 2,32 злоті.

Не менш важливе значення у розвитку туристичних ринків має функціонування малого прикордонного руху між прикордонними регіонами України та Польщі (рис. 7).

Рис. 7. Регіони малого прикордонного руху між Україною та Польщею
Побудовано автором за даними [9].

Малий прикордонний рух – це регулярне перетинання зовнішнього сухопутного кордону особами, що проживають у прикордонній зоні, з метою перебування в прикордонній зоні (наприклад, через соціальні, культурні (туристичні), економічні або сімейні причини) протягом періоду, що не перевищує часових обмежень, встановлених регламентом [8].

Приєднання Польщі до Шенгенської зони забезпечило вільний рух людей на польському кордоні з державами-членами Європейського Союзу, але водночас викликало певні труднощі під час перетину кордону іноземцями зі східного кордону (Україна, Білорусія, Росія), тобто призвело до необхідності отримання віз. Для полегшення перетину польсько-українського кордону було підписано Угоду про правила місцевого прикордонного руху з Україною, яка набула чинності 1 липня 2009 р.

Рішення, ухвалені в угодах про місцевий прикордонний рух, спрямовані на сприяння розвитку всебічного транскордонного співробітництва між країнами, які їх уклали. Мешканці прикордонної території можуть скористатися засобами, передбаченими положеннями відповідної угоди. У випадку польсько-українського кордону малий прикордонний рух з моменту набуття чинності угоди був більш важливим для громадян України, ніж Польщі, оскільки поляки могли подорожувати в туристичних чи робочих цілях і залишатися в Україні протягом 90 днів без необхідності отримання віз.

Однак уже з 11 червня 2017 р. набрала чинності одна з умов Угоди про асоціацію між Україною та країнами-членами ЄС, що призвело до скасування візового режиму для українських громадян, які мають біометричний паспорт. Для них це відкрило кордони (не лише польські, але й інших країн Шенгенської зони) для туристичних чи робочих поїздок [10].

Прикордонна зона – зона, що не перевищує 30 км від кордону. Адміністративні підрозділи, що розглядаються як прикордонна зона, визначаються відповідними країнами у двосторонніх угодах. Якщо частина будь-якого такого підрозділу розташована між 30 і 50 км від прикордонної лінії, вона все ще вважається частиною прикордонної зони.

Прикордонна зона також включає райони, перелічені у Додатку до Регламенту (ЄС) № 1342/2011 Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 р. Згідно з укладеною угодою польська прикордонна зона з Україною включає 1575 містечок, розташованих у 97 комунах і 19 повітах. Так, у Підкарпатському воєводстві налічується 588 міст, розташованих у 43 комунах і 8 повітах. Однак у Любелському воєводстві налічується 987 містечок, розташованих у 54 комунах і 11 повітах. На прикордонній території є міста: Перемишль, Ярослав, Санок, Загуж, Чуравіца, Любачув, Леско і Томашув-Любелський, Грубешув і Влодава. Комуни прикордонної зони з польської сторони займають 13,4 тис. км². На них проживає близько 0,8 млн жителів. Натомість українська прикордонна зона охоплює 1111 міст, розташованих у 23 районах. До цієї зони входять: 7 районів Волинської області, у тому числі Любомльський і Володимиро-Волинський у повному обсязі; 12 районів Львівської області, у тому числі Сокальський, Мостиський, Старосамбірський і Турківський у повному обсязі; 4 райони Закарпатської

області, включаючи Великоберезнянський район. Регіони прикордонної зони з української сторони займають площу 24,0 тис. км², де мешкає близько 1,2 млн осіб.

У 2017 р. Генеральний штаб прикордонної служби зафіксував перехід українсько-польського кордону 8,5 млн особами у межах місцевого прикордонного руху. Це становить 40,9% від загальної кількості перетинів кордону з Україною іноземцями. Відповідний показник у попередньому році становив 48,3% (9,8 млн осіб). Малий прикордонний рух, починаючи з набуття чинності угоди, до 2016 р. характеризувався чіткою тенденцією до зростання і високою динамікою. Наприклад, показники 2015 р. майже утричі перевищували показники 2010 р. Призупинення застосування угоди щодо в'їзду та перебування на території Польщі мешканців прикордонної території України (з 4 липня до 2 серпня 2016 р.), а також скасування віз українським громадянам, що виїжджають до ЄС, сприяло зниженню кількості туристів, що користуються спрощеними правилами перетину кордону у межах місцевого прикордонного руху [9].

Таким чином, українські і польські громадяни не використовували малий прикордонний рух у туристичних цілях. Однак це можна розглядати як один з шляхів розвитку туристичних ринків України та Польщі.

Висновки. Результати оцінювання концентрації та локалізації туристичного ринку у регіонах України та воєводствах Польщі за 2017 р. показують, що коефіцієнт локалізації більший за одиницю у Вінницькій, Дніпропетровській, Київській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській та Хмельницькій областях і м. Києві, а також у Нижньосілезькому, Куявсько-Поморському, Лодзькому, Малопольському, Мазовецькому, Сілезькому воєводствах, що свідчить про більший розвиток туристичної сфери саме у цих областях і воєводствах, аніж загалом у державі. У всіх інших регіонах коефіцієнт локалізації менший одиниці, що свідчить про недостатній рівень використання власного ресурсного потенціалу суб'єктів туристичної діяльності та вищу, порівняно з першою групою регіонів і воєводств, конкуренцію на туристичному ринку з розміщенням.

Розрахунки значення коефіцієнта концентрації показали, що як у всіх регіонах України, так і у всіх воєводствах Польщі вони максимально наближені до нуля, що свідчить про рівномірний розподіл кількості суб'єктів туристичної діяльності і розміщених у них туристів.

Вважаємо, що ефективний розвиток регіонального туристичного ринку неможливий без планування, регулювання і координації дій структур, відповідальних за цей процес. Виявлені умови розвитку регіонального туристичного ринку знаходяться під впливом специфічних чинників, що і зумовлює формування ефективної системи методів цілеспрямованого впливу (ресурсних, економічних, організаційних та адміністративних) на відповідні ринки.

Список використаних джерел

1. Hałaciński P. Ekonomiczne problemy współczesnej turystyki międzynarodowej. *Ruch Turystyczny - Monografie*. Warszawa: SGPiS, 1972. Nr 11. S. 114.
2. Wodejko S. Ruch przyjazdowy z zachodu do wybranych państw socjalistycznych, jako wyraz luki na

- europejskim rynku turystycznym. *Monografie i Opracowania*. Warszawa: SGPiS, 1989. Nr 288. s. 56.
3. Туристична діяльність в Україні у 2014 році: стат. зб. *Державна служба статистики України*: сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_td_bl.htm
 4. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: стат. зб. *Державна служба статистики України*: сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publtur_u.htm
 5. Turystyka w 2014 r. *Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland*: Website. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2014-r-,1,12.html>
 6. Turystyka w 2017 r. *Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland*: Website. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2017-roku,1,15.html>
 7. Герасименко В., Галасюк С., Нездоймінов Г. та ін. *Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку*: монографія. Одеса: Астропринт, 2013. 334 с.
 8. Rozporządzenie (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen (Dz. Urz. UE nr L 405 z dnia 30 grudnia 2006 r.), z późn. zm.
 9. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2017 r. *Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland*: Website. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/ruch-graniczny-oraz-wydatki-cudzoziemcow-w-polsce-i-polakow-za-granica-w-2017-roku,15,4.html>
 10. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/850 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 539/2001 wymienające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wize podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu (Dz. U. UE L 133 z dnia 22 maja 2017 r.).
- References**
1. Hałaciński, P. (1972). Ekonomiczne problemy współczesnej turystyki międzynarodowej [Economic problems of contemporary international tourism]. *Ruch Turystyczny - Monografie [Tourist Movement - Monographs]*: Vol. 11. Warsaw: SGPiS. [in Polish].
 2. Wodejko, S. (1989). Ruch przyjazdowy z zachodu do wybranych państw socjalistycznych, jako wyraz luki na europejskim rynku turystycznym [Arrival traffic from the west to selected socialist countries, as an expression of a gap in the European tourism market]. *Monografie i Opracowania [Monographs and Studies]*: Vol. 288. Warsaw: SGPiS. [in Polish].
 3. Turystyczna diyalnist v Ukrayini u 2014 rotsi [Tourist activity in Ukraine in 2014]: Statistical publication (2015). *Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_td_bl.htm [in Ukrainian].
 4. Turystyczna diyalnist v Ukrayini u 2017 rotsi [Tourist activity in Ukraine in 2017]: Statistical publication (2018). *Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publtur_u.htm [in Ukrainian].
 5. Turystyka w 2014 r. [Tourism in 2014] (2015). *The Central Statistical Office Statistics Poland*: Website. Retrieved from <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2014-r-,1,12.html> [in Polish].
 6. Turystyka w 2017 r. [Tourism in 2017] (2018). *The Central Statistical Office Statistics Poland*: Website. Retrieved from <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2017-roku,1,15.html> [in Polish].
 7. Herasyenko, V., Halasyuk, S., & Nezdoymynov, H., et al. (2013). Rynki turystycznych poslug: stan i tendentsiyi rozvytku [Markets of tourist services: the state and trends of development]. Odessa: Astroprynt. [in Ukrainian].
 8. Rozporządzenie (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen (Dz. Urz. UE nr L 405 z dnia 30 grudnia 2006 r.), z późn. zm. [Regulation (EC) No 1931/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 laying down provisions on local border traffic at the external land borders of the Member States and amending the Schengen Convention (OJ L 405, 30 December 2006), with later changes]. [in Polish].
 9. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2017 r. [Border traffic and expenses of foreigners in Poland and Poles abroad in 2017] (2018). *The Central Statistical Office Statistics Poland*: Website. Retrieved from <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/ruch-graniczny-oraz-wydatki-cudzoziemcow-w-polsce-i-polakow-za-granica-w-2017-roku,15,4.html> [in Polish].
 10. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/850 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 539/2001 wymienające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wize podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu (Dz. U. UE L 133 z dnia 22 maja 2017 r.) [Regulation (EU) 2017/850 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 amending Regulation (EC) No 539/2001 listing third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from this requirement (Official Journal EU L 133 of 22 May 2017)] (2017). [in Polish].

Надійшло 27.12.2018 р.